KIDEMLİ VE ADAY TARİH ÖĞRETMENLERİNİN TARİH DERSİNİ SEVMEYEN LİSE ÖĞRENCİSİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

Bahri ATA*

Özet: Bu araştırmanın amacı kıdemli ve aday tarih öğretmenlerinin tarih dersini sevmeyen lise öğrencisine yönelik yaklaşımlarını saptamak ve karşılaştırmaktır. Çalışma betimsel araştırma türündedir. Çalışmaya 42 kıdemli tarih öğretmeni ve 43 aday tarih öğretmeni katılmıştır. 2005-2006 öğretim yılı bahar döneminde, sözü edilen kişilere bir örnek olay verilerek, bu durumda ne yapacaklarına ilişkin bir kompozisyon yazmaları rica edildi. Bu metinler daha sonra içerik analizi yöntemi ile incelendi. Böylece benzer ifadelerin aynı çatı altında toplanabileceği temel kategoriler saptanmaya çalışıldı. Genelde hem kıdemli hem de aday öğretmenleri tarihi sevmeyen öğrencilere karşı tarihi sevdirme konusunda kararlı ve ısrarlı bir tavır sergilemektedir. Her iki grup da tarih öğretiminin amaçları ve yöntemleri çerçevesinde düşüncelerini ifade etti. Diğer yandan aday tarih öğretmenleri öğrencinin ilgileri ile tarih dersinin içeriğini ilişkilendirmeye ve psikolojik danışma anlayışına işaret eden ifadeleri daha sıklıkla kullanmışlardır. Çünkü aynı dönemde bu adaylar Rehberlik ve Özel Öğretim Yöntemleri dersleri almaktaydı. Bu araştırma hizmet öncesi eğitimde Rehberlik ve Özel Öğretim Yöntemleri gibi derslerin önemini bir kez daha göstermektedir. Bu konularda kıdemli tarih öğretmenlerine de hizmetiçi eğitim seminerleri açılabilir.

Anahtar sözcükler: Kıdemli Tarih Öğretmeni, Aday tarih öğretmeni, Tarih eğitimi,

The Approaches of Experienced History Teachers and Prospective History Teachers Towards A High School Student Who Doesn't Like History

Abstract: The aim of this research is to determine and to compare the approaches of experienced history teachers and prospective history teachers towards the student who doesn't like history. It is descriptive research. The participants are 42 experienced history teacher and 43 prospective history teachers. At the 2005-2006 teaching year, spring semester, the participants were asked to write an essay to express their opinions towards a student who says that she/he is not interested in history because she/he does not like history. The collected essays are read in terms of content analysis so that the basic categories are tried to be found in order to collect the similar items.

Generally both experienced and prospective history teachers are determined to teach history to a student who does not like history. They generally emphasized their ideas in the frameworks of the aims and methods of teaching history. On the other hand, the prospective history teachers seems to be more willing to integrating student's interest with the content of history and using such a statements indicating their understanding of psychological counseling because they took the courses like Counseling and Teaching

* Yard. Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi A.B.D., bahriata@gazi.edu.tr

Methods in that semester. This research point out once again the importance of Counseling and of Teaching Methods in Teacher Education Programs. The in-service training on this subjects should be given to the experienced history teachers.

Key words: Experienced History Teacher, Prospective History Teacher, History Education

1. Giriş

Son 150-200 yıldır, tarih disiplini ulus-devletlerin okul programlarında bir ders olarak sağlam bir yer edinmiştir. Bu durum 18. yüzyıl sonrası Avrupa'da yaşanan laikleşme sürecinin ve milliyetçiliğin bir yansıması olarak da değerlendirilebilir. Avrupa devletleri, bir yandan tarih ders kitaplarını dinsel ifadelerden arındırırken, diğer yandan tarih dersini yurttaşlarının kolektif kimliğinin oluşturulmasında etkili olarak kullanmaya başladı.

Türkiye'de Maarif Nâzırı Safvet Paşa döneminde düzenlenen 1869 Maârif-i Umûmiye Nizâmnâmesi ile eğitim sistemi köklü olarak ele alınmış, tarih dersleri okul programlarındaki yerini almıştır. Bu arada tarih öğretmenliği de kurumsallaşmaya başlamış, İstanbul Darülfünûnu Edebiyat Şubesi ilk mektepli öğretmenlerini tarih-coğrafya diploması ile 1912'de mezun etmeye başlamıştır. Kütahya, Kastamonu, ve Balıkesir'de öğretmenlik yapmış olan tarihçi Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı da bunlardan biridir. 1890'lı yıllarda lisede okumuş tarihçi Zekai Konrapa, Abdurrahman Şeref'in tarih ders kitaplarının dilini çok ağır bulmakta, "*demirden leblebi*" olarak nitelendirmektedir. Diğer yandan tarihi yaşarcasına derslerini anlatan Mizancı Murad gibi tarih öğretmenleri bu dersi sevdirerek, tarih eğitimi alanında hak ettiği yeri almıştır.

Yeni Türkiye devleti, öğretim programları sorununu 1924'te ciddi olarak ele almaya başlamış, 1924'den 1998'e kadar ortaöğretim tarih programlarını ortalama 3.5 yılda bir gözden geçirmiştir. 1973'te kabul edilen 1739 sayılı Milli Eğitim Kanunu'na göre ortaöğretimin amaçları şunlardır: Birincisi, bütün öğrencilere ortaöğretim düzeyinde genel kültür vermek, kişi ve toplum sorunlarını ve çözüm yollarını tanıtmak, yurdun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilinci ve gücünü kazandırmaktır. İkincisi, öğrencileri çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yüksek öğretime veya mesleğe hem de yükseköğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır. Bu amaçlara uygun olarak dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi, pek

çok lise türü kurulmuştur. Bugün Türkiye'de, genel liseler, yabancı dil ağırlıklı liseler, Anadolu liseleri, Fen liseleri, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Sosyal Bilimler Liseleri, Mesleki ve Teknik Eğitim Uygulayan Liseler eğitim vermektedir.

Geçmişte klasik liselerde sınıflar sadece fen ve edebiyat olarak gruplanmış iken, bugün genel liselerde 9. sınıftan sonra Türkçe, Matematik, Fen, Sosyal Bilimler v.b. gibi alanlar/kollar altında sınıflar da oluşturulmuştur. Son düzenlemelerle birlikte 9. sınıfta bütün lise türlerinde aynı programın uygulanması çok önemli bir gelişmedir.

2006-2007 öğretim yılında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın yayımladığı ders kitabı listelerine göre lise öğrencileri, Tarih 1, Tarih 2, T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, Genel Türk Tarihi, Osmanlı Tarihi, İslam Tarihi, Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi, Sanat Tarihi 1-2, Felsefe Tarihi, Karşılaştırmalı Dinler Tarihi, Türk Eğitim Tarihi gibi onbir ders çerçevesinde lisenin türüne ve alanlarına/kollarına da bağlı olarak tarih bilimi ve konuları ile karşılaşmaktadır. Türkiye'de bütün lise öğrencileri, Tarih-1, Tarih-2 ve T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük gibi üç ders kapsamında tarih okuryazarlığı, duyarlılığı ve bilinci kazanmaktadır.

Bir öğrencinin bir dersi sevip, sevmemesinde pek çok faktör etkili olabilir. Dersin konularını anlamama, dersin öğretmeninin kendisine yönelik davranışları ya da sınıf içi tutumu bunlar arasında yer almaktadır. Dersin öğretmeninin sevildiği durumlar da dersin de sevildiği görülebilmektedir. İlköğretim öğrencilerinin sözlü konuşmalarda genelde Matematik dersini sevdiklerini ifade etmeleri, belki de yetişkinlerin gözüne girmek için seçtiği bir yol olarak görülebilir. Askerlik hizmetim süresinde tarih üzerine konuşmalar yaptığımız ve bilim-kurgu filmlerine düşkün bir bilgisayar mühendisinin tarihi çok gereksiz bir ders olarak düşündüğünü hayretle fark ettim. Liselerin fen ve matematik alanlarından/kollarından bölümlerinden mezun olup, üniversitede mühendislik ya da fenle ilgili kariyer yapanlar arasında böyle düşünenlerin sayısı az olmaza gerektir.

Diğer yandan Türkiye'de internet üzerinden kitap satışı yapan IDéEFIXE'in araştırmasına göre (Hürriyet, 5 Ağustos 2006) son altı ayda Türk okurunun en çok aldığı kitapların tarihi roman ve tarih araştırmaları olması oldukça sevindiricidir. Öyle görülüyor ki, okul ve gençlik döneminde sevimsiz ve sıkıcı görülen bir ders, mezuniyet sonrası ve yetişkinlikte yaşanan deneyimlerle birlikte zevk alınan bir konu olabilir.

Bu çalışmada yanıt aranacak konu, tarih dersini sevmediğini ileri süren bir lise öğrencisi karşısında kıdemli ve aday tarih öğretmeninin yaklaşımlarını değerlendirmek, nasıl bir argüman geliştirdiklerini göstermek, düşünme sistematiklerini ortaya çıkarmaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı kıdemli ve aday tarih öğretmenlerinin tarih dersini sevmeyen lise öğrencilerine karşı yaklaşımını saptamak ve karşılaştırmaktır.

Sınırlılıklar

- Ankara il merkezinde çalışan öğretmenler ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programı Tarih Öğretmenliği'nde okuyan öğrencilerdir.
- Katılımcıların örnek olaya ilişkin yazdıkları kompozisyonlar ile sınırlıdır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, betimsel araştırma türündedir. Kıdemli ve Aday öğretmenlere aşağıdaki örnek olay verilerek, görüşlerini ortaya koymaya yönelik bir kompozisyon yazmaları istemiştir. Örnek olay şöyledir;

> "*Bir lise öğrencisi sizin dersinize karşı çok ilgisiz davranmaktadır. Onunla konuştuğunuzda dershanede sayısalı tercih ettiğini, tarih derslerini sevmediğini, geçmişin geçmişte kaldığını, ileriye bakmamız gerektiğini ve zaten kendisinin de bilgisayar mühendisi olmak istediğini söylemektedir. Bir tarih öğretmeni olarak yaklaşımınız ne olur, öğrenciye ne söyleyebilirsiniz?"*

Kompozisyonlar içerik analizi yöntemine göre okunarak, kategoriler tespit edildi ve ilgili ifadeler ilgili kategoriler altında toplanarak, tablolar oluşturuldu.

Evren ve örneklem

Araştırmanın evreni Ankara ili merkez ilçelerindeki liselerde çalışan tarih öğretmenleridir. Örneklemi Ankara ili merkez ilçelerinde okul uygulamasının yapıldığı liselerde çalışan ve ulaşılabilen 42 kıdemli tarih öğretmenidir. Diğer bir evren Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programı Tarih öğretmenliğinde okuyan

öğrencilerdir. Örneklemi, "*Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*" dersini alan 43 aday tarih öğretmenlerinden oluşmaktadır.

Verilerin toplanması ve çözümlenmesi

2005-2006 öğretim yılı bahar döneminde sözü edilen kişilere örnek olay verilerek, görüşlerini bir kompozisyon şeklinde yazmaları rica edildi. Bu metinler daha sonra içerik analizi yöntemi ile incelendi. Balcı'ya göre (2001) içerik analizi, insanların yazdıklarının açık talimatlara göre kodlanarak sayısallaştırma süreci olarak tanımlanabilir. İçerik analizinin temel amacı sözel olan dokümanı nicel verilere dönüştürmektir. İçerik analizi sonuçları genelde frekans ve/veya yüzde tabloları şeklinde ifade edilir. Böylece benzer ifadelerin aynı çatı altında toplanabileceği temel kategoriler saptanmaya çalışılmıştır. Buna göre kıdemli öğretmenler için iki kategori, aday tarih öğretmenleri için dört kategori saptanmıştır. Ayrıca araştırmaya katılanların çarpıcı görüşlerini yansıtabilmek için doğrudan alıntılara da yer verilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Sekiz kıdemli öğretmen, örnek olaya benzer durumla sık sık karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Hem kıdemli, hem de aday tarih öğretmenlerin kompozisyonlarının içeriğinin iki temel kategoride toplanabileceği görülmektedir.

Birincisi, tarih öğretiminin amacı ve önemi kategorisidir. Öğretmenlerin önemli bir kısmı, tarihi sevmeyen bir öğrencinin, tarih dersinin amacını ve önemini anlamadığını düşünmektedir ve öğrenciye öncelikle tarihin öneminin anlatılması ile işe başlanması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda zihinlerindeki "*tarih ne işe yarar*?" sorusunu yanıtlamaya çalışmaktadırlar.

Kompozisyonlarda ikinci vurgulanan kategori, tarih dersinin öğretiminde kullanılacak yöntemlerle ilgilidir. Öğretmenlerin pek çoğu tarih derslerinin geleneksel işleniş tarzının öğrencinin böyle bir tutum takınmasına yol açtığını düşünmektedir.

Aday öğretmenlerin kompozisyonlarında ise bunlara ek olarak üçüncü ve dördüncü kategoriler dikkati çekmektedir. Üçüncü kategori olarak aday öğretmenler, psikolojik danışma anlayışına işaret eden ifadeleri sıkça kullanmaktadır. Dördüncü olarak, Aday öğretmenler bu tür öğrencilerin ilgisine yönelik etkinlikler planlamanın altını çizmektedir.

A. Kıdemli Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

Burada 42 kıdemli tarih öğretmeninin görüşleri iki kısımda incelenmektedir. Birincisi, "Tarih Öğretiminin Amacı ve Önemine Yönelik Görüşler" başlığı altında, ikincisi "Tarih Dersinin İşlenişine Yönelik Görüşler" başlığı altında değerlendirilmektedir. Üç öğretmen, kompozisyonlarında psikolojik danışma anlayışına işaret eden ifadelere yer vermiştir. Ancak bu ifadeler çok yoğun olmadığı için ayrı bir kategori açılmamıştır. Aşağıda bu ifadelerden alıntılar yapılmıştır.

Bir öğretmen (17 yıllık kıdemli) öğrenciye tarihin önemini üzerine nutuk atmak yerine, onu tanımaya çalışacağını ifade etmektedir. Şöyle demektedir;

"-Asla ona nutuk edasıyla '-Tarih olmadan hayat devam edemez.', '-Geçmişini bilmeyen toplumlar yok olmaya mahkûmdur.', '-Sen atalarını tanımaya mecbursun.' gibi konuşmalar yapmam. Öğrenciye geçmişi konu edinen kitaplar armağan ederim. Eğer öğrenci okuduklarını benimle bir bir sorgulamaya başlarsa, hedefime büyük ölçüde ulaştığımı düşünürüm." demektedir.

Bir öğretmen (15 yıllık kıdemli) "*tarih dersini öğrenciye sevdirmenin öğretmenin tutum ve davranışına bağlı olduğu*" yazmaktadır. Özel dershane deneyimi olan bir öğretmen (11 yıllık) adeta bir rehberlik uzmanı yaklaşımıyla öğrencinin sevmemesinin nedenlerini anlama üzerine odaklanmaktadır.

A.1. Tarih Öğretiminin Amacı ve Önemine Yönelik Görüşler

Kıdemli tarih öğretmenleri genelde bu durumda öğrencinin tarih dersinin ne kadar önemli bir ders olduğunu anlamadıklarını ve eğer tarihin amaçlarını bilirlerse, derse severek katılacaklarını ifade etmektedir. Öğretmenler, tarih dersinin amacını ve önemini vurgulamak için aşağıdaki ifadeleri kullanmaktadırlar.

Tablo 1: Tarih Öğretiminin Amacı ve Önemine Yönelik Görüşler

İfadeler	f
Sosyalleşmek, tartışma ortamında söz söyleyebilmek, tarihle ilgili konuşma konularına dahil olabilmek için tarih bilgisi gereklidir.	13
Genel kültüre sahip bir kişi olabilmek için tarih gereklidir.	12
Tarihten ders çıkarmak. Geçmiştekilerin düştüğü hataları tekrarlamamak.	11
ÖSS'de tarih bilgisi işe yarar.	5
Türk vatandaşı tarihini iyi bilmelidir.	5
Milli bilinç ve milli kimlik için ortak tarih anlayışı gereklidir.	4

Sağlıklı karar vermek için tarih gereklidir.	1
Sağlıklı bir kişilik için gereklidir.	1
Tarih, toplumun geçmiş ve geleceğini etkileyen bir bilim dalıdır.	1
Tarih, analitik düşünme, neden-sonuç ilişkisini kurmayı geliştiren bir derstir.	1
Tarih, insanlara yol gösterir.	1
Tarih, vatan, millet ve bağımsızlık kavramlarını öğretir.	1
Tarih, diğer bütün bilimleri etkiler.	1

Tablo 1'de görüldüğü gibi kıdemli tarih öğretmenleri tarih öğretiminin amacı ve önemini vurgularken, ağırlıklı olarak sosyalleşme, sohbetlere katılma, genel kültür edinme gibi amaçları sıkça kullanmışlardır.

Genelde kıdemli öğretmenler, tarihin önemini anlatmak için *"geçmiş ve gelecek arasında bir köprü"* metaforunu kullanmaktadırlar. İki öğretmen (11 ve 20 yıllık kıdemli) tarih bilgisine sahip olmayan çocuk ya da kişileri ifade etmek için *"hafızasını kaybetmiş kişi*" metaforunu kullanmaktadır. Aslında bu metafor, tarih eğitimi ile ilgili kitaplarda en çok kullanılan metaforlardan biridir (Örn. bkz. Köstüklü, 2001:11). Bir öğretmen (12 yıllık kıdemli), bir bilgisayar mühendisinin de yurt dışında *"sözde Ermeni soykırımı"* ile ilgili sorulara muhatap olabileceği için tarih bilgisinin onun için de gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

A. 2. Tarih Dersinin İşlenişine Yönelik Görüşler

Kıdemli öğretmenlerin önemli bir kısmı öğrencilerin tarih dersini sevmeme ve bu derste sıkılmalarının gerekçesi olarak tarih dersinin geleneksel işleniş şeklinin etkili olduğunu düşünmektedir.

Bu durumda öğretmenler geleneksel ders işleme şeklinin değiştirilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu konuda aşağıdaki ifadeleri yazmışlardır;

Tablo 2: Tarih Dersinin İşlenişine Yönelik Görüşler

İfadeler	**f**
Tarih dersini nükteler, anekdotlar, hikâye ve tarihi romanlarla zenginleştiririm.	3
İşitsel ve görsel araçlar (tarihi film ve v.b.) kullanarak öğrencinin derse yönelik ilgisini çekerim.	2
Düz anlatım yerine aktif yöntemler kullanırım.	1
Eğlenceli ve ilgiyi uyanık tutucu anlatım yaparım.	1
Tarihi sandalyede oturup anlatmam.	1

Canlandırma yaptırırım.	1
Tarih dersinin işlenişini matematiksel anlatıma adapte ederim.	1

Tablo 2'de görüldüğü gibi kıdemli tarih öğretmenleri tarih derslerinin sevdirilmesi için çoğunlukla tarihi nükteler, anekdotlar, hikâye, tarihi romanlar ve tarihi filmler gibi kaynakların kullanılmasına dikkat çekmektedirler.

Kıdemli tarih öğretmenlerinin kompozisyonlarında çağdaş öğretim yöntemlerine olan inancın etkisi sezilmektedir.

B. Aday Tarih Öğretmenlerinin Görüşleri

43 aday tarih öğretmeninin örnek olaya ilişkin düşüncelerini içeren kompozisyonlar incelendiğinde 4 farklı kategori dikkati çekmektedir.

B. 1. Psikolojik Danışma Anlayışına İşaret Eden Görüşler

Aday tarih öğretmenlerinin bir kısmı aşağıdaki ifadelerle yazılarına başlamaktadır.

Tablo 3: Psikolojik Danışma Anlayışına İşaret Eden İfadeler

İfadeler	**f**
Öğrencinin neden tarihi sevmediğini öğrenmeye çalışırım.	3
Anlayışlı davranırım.	1
Yargılayıcı tutum geliştirmem.	1
Suçlamam, suçlayıcı konuşmam.	1
Öğrenciyi kırmadan, rencide etmeden konuşmaya çalışırım.	1
Öğrenciye olumlu yaklaşırım. Tarih öğretmeni olarak kötü bir izlenim bırakmak istemem.	1
İyi bir iletişim kurmaya çalışırım.	1
Öncelikle onu tanımaya çalışırım.	1
Anlayışla karşılar, onu kırmadan düşüncelerinin yanlış olduğunu söylerim.	1

Tablo 3'de de görüldüğü gibi, aday tarih öğretmenleri kompozisyonlarında, hem Rehberlik dersinin etkisiyle, hem de öğrencilik psikolojisi içinde çok anlayışlı bir yaklaşım sergilemektedirler.

B.2. Tarih Öğretiminin Amacı ve Önemine Yönelik Görüşler

Aday tarih öğretmenleri de bu durumda bu öğrencinin tarihin amacı ve önemini kavramamış olduğunu düşünmektedirler. Aşağıdaki ifadelerle tarihin ne işe yaradığını ifade etmektedirler.

Tablo 4: Tarih Öğretiminin Amacı ve Önemine Yönelik Görüşler

İfadeler	f
Tarih öğrenerek, geçmişteki hataları tekrar etmeyiz.	8
Tarih, kişinin genel kültürünü geliştirir. Kültürlü kişi de iş hayatında daha başarılı olur.	6
Tarihten ders çıkarırız.	6
Tarih, milli birlik ve beraberlik için gereklidir.	2
ÖSS'de sayısalcılara fark olması için tarih sorularının yapılması gerektiğini söylerim.	1
Her Türk insanı tarih bilmelidir.	1
Tarih bilmeyen bugünü ve geleceği anlamaz.	1
Tarih, milli bilinci geliştirir.	1
Tarih, milleti millet yapan unsurların başında gelir.	1
Tarih, geleceğe ışık tutar.	1
Tarih, hayatın her safhası ile ilgilidir.	1
Tarih, milli bilinç ve milli benliği oluşturur.	1
Tarih, milletin ortak hafızasıdır.	1
Tarih bilen nesil geleceğe güvenle bakar.	1
Tarihi sevmek vatanı sevmek demektir	1
Tarih, geçmişin yorumudur.	1
Tarih, dünü anlatan, bugüne yön veren ve geleceğe ışık tutan bir bilimdir.	1
Tarih bilmeyen milletler yaşayamaz.	1
Tarih öğrenme atalara saygı gereğidir.	1
Tarih, geçmiş ile gelecek arasında bir köprüdür.	1
Sohbetlere katılma için gereklidir.	1
Tarih, günümüzde yaşanan olaylara karşı yorum gücünü arttırır.	1
Geçmiş deneyimi olmadan insan düşünce yapısını oluşturamaz.	1
Tarih, insanın üzerinde yaşadığı dünyayı kavramasını sağlar.	1
Bilgi yarışmalarında tarih ile ilgili soruları yapabilir.	1
Tarih bilmeyen hafızasını kaybetmiş biri gibidir.	1
Tarih, sağlıklı bir birey olmak için gereklidir.	1

Tablo 4'de görüldüğü gibi aday tarih öğretmenleri tarih öğretiminin amacı ve önemini vurgularken, ağırlıklı olarak geçmişteki hatalardan ders çıkarma ve genel kültür için ifadelerini sıkça kullanmışlardır.

Bir aday tarih öğretmeni, anne-babasını bilmeyen çocuk ile tarih bilmeyen kişiyi birbirine benzetmektedir. Bir başka aday tarih öğretmeni, tarih bilmeyen kişiyi "*gözleri kapalı sürücüye"* benzetmektedir. Bir başkası, sınıfta yapabileceği bir etkinliği şöyle anlatmaktadır:

> "*Bu durumda bu öğrenciyi tahtaya kaldırırım. Gözlerini kapattırırım. Bir süre döndürdükten sonra "sağında, solunda, önünde, arkanda kim var?" diye sorarım. Doğal olarak gözleri kapalı olduğu için bilemez. Ben de "-işte tarih bilmeyen de bu konuma düşer" derim. Tarih bilinmediğinde, kişinin kendini güvende hissedemeyeceğini belirtirim.*" demektedir.

A. 3. Tarih Dersinin İşlenişine Yönelik Görüşler

Aday tarih öğretmenleri de tarihin bilgi yığını olarak gösterildiği ve ezber bir ders olarak sunulduğu için sevilmeyen bir ders olabildiğinin altını çizmektedirler. Tarihi sevdirmek için aşağıdaki etkinlikleri gerçekleştireceklerini yazmaktadırlar.

Tablo 5: Tarih Dersinin İşlenişine Yönelik Görüşler

İfadeler	**f**
Hikâye, film, fotoğraf, tarihi roman gibi kaynaklar kullanarak dersi ilgi çekici hale getirmeye çalışırım.	10
Görsel ve işitsel materyaller kullanırım.	1
Ezbercilik yerine birinci elden kaynak ve orijinal belge kullanırım.	1
Okul zamanın da tarihi sevmeyen ama sonra tarih tutkunu bir kişiyi sınıfa getiririm.	1
Düşündürücü sorular sorarım.	1
Tarihi yerleri gezdiririm.	1
Yakın tarih ile ilgili kitaplar öneririm.	1
Tarihi konu anlatımlarını günümüzle bağlantı kurarak anlatırım.	1

Tablo 5'de görüldüğü gibi aday tarih öğretmenleri tarih derslerinin sevdirilmesi için çoğunlukla hikâye, film, fotoğraf, tarihi roman gibi kaynakların kullanılmasına dikkat çekmektedirler. Aday tarih öğretmenlerinin alternatif etkinlik önerileri, kıdemli tarih öğretmenlerine göre daha zengin görülmektedir.

B. 4. Öğrencinin İlgisine Yönelik Etkinlik Önerileri

Aday tarih öğretmenlerinin önerdiği bazı etkinliklerin, tarih dersinin işlenişine yönelik özel öğretim yöntemleri bilgisinden çok ayrı bir nitelik taşıdığı fark edilmiştir. Aday tarih öğretmenlerinin öğrencinin ilgi merkezi olan bilgisayar temalı etkinliklere daha geniş yer ayırdığı dikkati çekmiştir. Bilgisayarı seven ve tarihten nefret eden öğrenciye aşağıdaki etkinlikleri yaptırabileceklerini yazmışlardır.

Tablo 6: Öğrencinin İlgisine Yönelik Yapılabilecek Etkinlik Önerileri

İfadeler	**f**
Onun ilgisini çekmek için bilgisayarın tarihi gelişiminden söz ederim ya da araştırma ödevi veririm.	2
Bilgisayar desteği isteyerek, onu işe katmaya çalışırım.	1
Bilgisayarda tarih ile ilgili web sitesi tasarlamasını isterim.	1
Bilim tarihi ile ilgili araştırmalar yapmasını isterim.	1
Geçmişte yaşamış bilim adamlarının hayatları ilgi çekebilir.	1

Tablo 6'da da görüldüğü gibi bazı aday tarih öğretmenleri tarih dersini sevmeyen ve bilgisayara ilgi gösteren öğrenci için alternatif etkinlikler önermektedirler.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Genelde hem kıdemli hem de aday öğretmenler tarihi sevmeyen öğrenciye karşı tarih dersini sevdirme konusunda kararlı ve ısrarlı bir tavır sergilemektedir. Sadece bir öğretmen (26 yıllık kıdemli) "*üzerine gitmem, kendi haline bırakırım. Bu bir zihniyet meselesidir.*" demektedir.

Hem kıdemli, hem de aday tarih öğretmenleri genelde tarihin amacı, önemi ve tarih dersinin daha iyi nasıl işlenebileceği üzerinde durmaktadır. Bu çalışma ile aslında kıdemli ve aday tarih öğretmenlerinin dolaylı da olsa tarih derslerine yükledikleri amaçları ve tarih derslerinin nasıl işlenmesine gerektiği ile ilgili görüşlerine de ulaşılmış oldu. Her iki grubunda tarihin amacı ve önemi ile ilgili ileri sürdüğü görüşler, tarih dersinin işleniş tarzı ile ilgili görüşlerden sayıca daha fazladır. Kıdemli tarih öğretmenleri tarihin sosyalleştirici ve genel kültür oluşturucu yönünü vurgularken, aday tarih öğretmenleri tarihin, geçmişten ders çıkarma için gerekli olduğunu belirtmektedir. Dilek'in (2001:29-63) de gösterdiği gibi, Türkiye'de tarih öğretmeni ve öğrenciler, ağırlıklı olarak tarih dersinin disiplin içi amaçlarından çok, sosyal amaçlarını vurgulamaktadırlar.

1995'te tamamlanan ve yaklaşık 30 ülkenin katıldığı Avrupa Gençlik ve Tarih Araştırması projesi kapsamında tarih öğretmenlerinin yanıtlarında tarih öğretiminin amaçları arasında "*dünyanın bugünkü durumunu ve gelişme eğilimlerini kavramak*" maddesi 4.20 aritmetik ortalama ile birinci sırada yer almaktadır. Safran'ın (2006:15), Ankara'da liselerde görev yapan 40 tarih öğretmeni üzerinde yaptığı araştırma, öğretmenlerin dörtte birinin tarih derslerinin amacını '*öğrenciler, geçmişte*

ortaya konmuş düşüncelerin günümüzde nasıl uygulandığını anlar." tarzında yanıt verdiklerini göstermiştir. Yine aynı araştırma, lise öğrencilerinin (N 120) yüzde 27'sinin tarih dersinin amacını "*geçmişte yaptığımız hatalara düşmemek için tarih okuyoruz*." diye belirttiklerini yansıtmıştır. Demircioğlu'nun (2006:160), Trabzon'da lise öğrencilerinin (N; 466) tarih dersine yüklediği amaçları ortaya çıkarmak için yaptığı araştırma bulgularına göre öğrencilerin yüzde 72'si (336 kişi) "*tarih geçmişi öğretir.*", öğrencilerin yüzde 28.5'u (133 kişi) "*tarih, ders çıkarmamıza yardım eder*" gibi ifadeler kullanmaktadır.

Aslında ortaöğretim Tarih 1-2 programı amaçları arasında "*geçmişte yaşamış insanların düştüğü hatalardan ders çıkarma*" gibi bir ifade yer almadığı halde, bazı kıdemli ve aday öğretmenlerin ve öğrencilerin yanıtlarında buna benzer görüşlerle karşılaşmak da bir tür örtük program gerçeğine işaret etmektedir. Kaldı ki profesyonel tarihçilere göre tarihsel olaylar, belli bir zaman ve konjektürde gerçekleşir ve hepsi "*sui generis*", yani biriciktir ve tekrarlanamaz. Yukarıda sözü edilen araştırmalar, ortaöğretim tarih programı amaçlarının öğretmenler tarafından ne derece bilindiğini ve kanıksandığını, öğrencilerin de ne derece amaçlara ulaştığını göstermesi açısından da önemlidir.

Her iki grup da tarih dersinin çağdaş öğretim teknolojileri ve materyalleri kullanarak, aktif yöntemlerle işlenmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Kıdemli öğretmenlerin aktif öğretim yöntemlerinin öneminin farkında olmaları, ama pek çok araştırmanın da ortaya koyduğu gibi değişik gerekçelerle sınıfta uygulamamaları ayrıca üzerinde düşünülmesi ve araştırmalar yapılması gereken bir sorundur.

Kıdemli öğretmenler arasında rehberlik uzmanına benzer bir yaklaşımı üç öğretmen sergilerken, bu yaklaşıma sahip aday tarih öğretmeninin sayısının bir hayli çok olması hemen dikkati çekmektedir. Bu durum, 2005-2006 öğretim yılı bahar döneminde aday tarih öğretmenlerinin rehberlik dersi almalarının ve hâlâ öğrencilik psikolojisi içinde olmalarının bir yansıması olarak görülebilir. Aday tarih öğretmenlerinin, kıdemli öğretmenlere göre öğrencinin ilgi ve istekleri ile tarih dersini daha fazla ilişkilendirmeye yönelik çabaları da gözden kaçmamaktadır.

Bu araştırma, hizmet öncesi eğitimde Rehberlik ve Özel Öğretim Yöntemleri gibi derslerin önemini bir kez daha göstermektedir. Kıdemli tarih öğretmenlerine de ilgili konularda hizmetiçi eğitim

seminerleri açılmalıdır. Burada kıdemli tarih öğretmenlerinin kendi öğrencilik yaşamları anımsatılarak, gençlerle empati kurabilmelerini sağlamak için etkinlikler tasarlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Anonim (2006), Edirne'den Kars'a Türk Okurunun Profili, *Hürriyet,* 5 Ağustos.

Balcı, A. (2001), *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Teknik, Yöntem ve İlkeler,* Ankara: PegemA Yayıncılık.

Demircioğlu, İsmail H. (2006), Lise Öğrencilerinin Tarih Dersinin Amaçlarına Yönelik Görüşleri, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, c. 4, s. 2., 153-164.

Dilek, D. (2001), *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi,* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Köstüklü, N. (2001), *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*, Konya: Günay Ofset.

Safran, M. (2006), *Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler*, Ankara: Gazi Kitapevi.

Tekeli, İ. (1998), *Tarih Bilinci ve Gençlik*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.